

Den flugige Povel Ramels där-finkiga »Far, jag kan inte få upp min kokosnöt» spelas upp i minnet som ackompanjemang när man i Ingemar Gustafsons debut-samling *Andra riter* (Bonniers kr. 7.75) läser prosadikten Innestängd. Men slaglagnen förses med makabra sidoklanger, ett både tankemässigt vid-gande och känslomässigt åtskruv-ande av perspektiven. Dikten handlar om mannen som bodde i en kokosnöt. Han ville och sökte kon-takter, men levde och dog i sin nöt.

Jag dog inne i kokosnöten.
Några år efter min död hittade man kokosnöten, knäckte den och fann mitt förkrympta skelett inuti.

»Vilken olycka!» sa man.
»Om vi bara hade funnit den ti-digare ...»

»Då hade vi kanske kunnat rädda honom.»

»Kanske finns det fler innestäng-da ...»

»Som vi hinner rädda.»
Sa man och började hamra sönder varenda kokosnöt inom räckhåll.

Lönlost! Meningslöst! Bortkastad tid!

En människa som bor och lever i en kokosnöt! Sådant inträffar en gång på millionen!

Men jag har en sväger, som fort-farande bor och lever i ett ekollon.

den stör inte. Både i sin frihet och sin tukt är han en äkta visionär, en ung och lovande artist med krä-sen blick. Men Grandien har också sin världsbild och en mening om den:

Världen håller alltid på att blåsa sönder. Skogen mörknar, står med marmorblick, hotar att falla över sti-gen. Väktaren kråkskrattar vid grind-stolpen, han bär den tunga rymden på skuldrorna. Vinden för under tiden bort träden och släpar efter sig en tung kratta. De dystra djuren går längs stranden och ropar åt månen; de kan blott föröka sig, är således obotliga. Såsom en drunknade sjun-ker regnet mot jorden. Åkerns andar huttrar och väktaren dignar under bördan. I fjället bor människan, där firar hon en skuggfest. Aldriga barn i purpurlindor kämpar med sina möd-rar, dem grenarna rispar.

Världen där vinden inte är Guds bärande andedräkt, men bemängd med sönderfallets frätande syra, där förökelsen är en oändligt ut-dragen meningslöshet och kampen är grotesk och äcklig — så ser Grandiens världsbild ut. Där finns också instängdheten. Skepp lämnar stranden och ögon ser ut över vatt-net. Men ändå sker ingenting. Den tomma ytan är slutsumma.

Tel. 448 135.) Ibland tycks han ana en förlösning i mänskliga gemen-skaper, en känslöshängivelse åt större sammanhang. Ibland får na-turen, i eller utom människan, fungera som en tänkbar möjlighet:

I syrebrist dör vi,
trötta på att jaga
den evigt hägrande
och svunna naturen:
den som vi alltid bär inom oss,
som en källåder i vårt väsens djup.

Apelqvist håller sig motiviskt helt inom personlighetskampens område. Men konsekvenserna och perspektiven sträcker sig därutöver. Det hela är upplevt med både per-sonlig och konstnärlig accent. Av-klarade resultat har Apelqvist inte nått. Men man avlyssnar i hans lyrik en utveckling som går i po-sitiv riktning.

Två figurer alldeles för sig skall också antecknas: Paul Lund och Emil Hagström. Lund har givit ut *Kortfilm* (LT 7: 50) där han i sin robusta blandning av konservatism och respektlöshet fotograferar ti-dens tokigheter i en fri vers som inte erbjuder några mera besvärliga

slutstrofen ur dikten efter 1400-talsmålaren Albertus Pictor:

Min son, akta väl att din klädnad vit
ej må fläckas av usel begäran.
Snart snödhetens guld och berömmel-sens nit
skall varda en black till förfaran.
Du hjul, som ekande
rullar fram
oss alla, lekande
stoft och damm,
vad storhet på jorden
må vara.

Två pionjärer inom den finländ-ska modernismen har också den gångna hösten låtit höra av sig på nytt. Gunnar Björling fortsätter i *Ett blyertsstreck* (Wahlström & Widstrand 8: 50) sin personliga fördjupning och konstnärliga full-ändning. Bakom hans brutna och hårt sammanträngda formulering-ar öppnar sig väldiga perspektiv av ljus och rörelse. Det är fråga om en avklarning. »Att fullfölja sin in-riktning» och »ords allvar» är be-grepp med tung och hårt vunnen giltighet i Björlings lyrik:

— blott att ensam
nu är jordens ljusa kväll
ett segelfullt och båtär
ljus dag att himlen
aftonsoligt stilla
en kvittring blott
och tystnans vandring
att en jord
på rymdens stiltt

Den kosmiska kokosnöten

Det är en dikt. Man ska inte i polemiska eller pedagogiska syften pressa den på absoluta meningar. Men nog tycker man sig både upp-fatta människans eviga belägenhet och en urartad psykologis och reli-gions försök att komma till rätta med den. Man förlitar sig på hand-lingskraftiga och hejiga metoder. Man krossar kokosnötterna, men glömmer att nötterna är många-handa. De är legio och de är in-dividuella.

Ingemar Gustafson är ingen gem-omgående allvarlig man. Han har humor, men skratret fastnar hos läsaren stundom i halsen. Han är ganska livsfarlig för de trygga i sin halsbrytande kombinationsverkan av bild, rörelse och tanke. Med sin respektlösa debut har han stimule-rat en obetvinglig nyfikenhet på fortsättningen.

»Jag hittar i mitt hufvud snara-re en bild än en tanka» lyder en be-kännelse av Frans Mikael Fran-zén. Bo Grandien har lånat den som ett av mottoerna till sin debut-bok *Dikter fram och tillbaka*. (Wahlström o. Widstrand kr. 6.75). Självkarakteristiken är rik-tig. Riktigare än om Gustafson skulle ha lånat den. Grandien för-ser inte sina dikter med en intel-lektuell avslutningssnärt. Han hål-ler sig tvärligen helt till bilden och dess verkan. Visst skönjer man stundom en ordnande hand. Men

Redan vid debuten i Ny lyrik fäste man sig vid de rena och mju-ka, välstämde och böjliga tonfal-len i Inga Rippes lyrik. Intrycken står kvar, får till och med en för-stärkning i boken *Ljusbrytning*. (Bonniers kr. 7: 50.) Men in-trycket är också mera splittrat. Inga Rippe har en experimentlust, som i och för sig är lövvärd, men vars resultat hon av allt att döma inte förmår betrakta med urskilj-ning. Men avdelningar som Skä-rande egg och Gudens ögon inne-håller en finstämd och personligt äkta poesi. I Inga Rippes upplevelse av tillvaron finns också befriel-seaningar, inte konkret utformade, men personligt upplevda. Tillvarons skal har för henne inte den absolut och konsekvent slutna prägel:

Högre och högre mot stjärnorna,
blott smärtan är med mig från
djupen
som röda cirrusådror strimmande över
ändlösa dyningar.
Skall den brista i gryningen
och förblöda i solrök
under osynliga stjärnor?

Innestängdheten i jaget, fången-skapan i obevekliga sammanhang, tvånget att acceptera, driften att revoltera är tematiken också i An-ders Apelqvists försök att lyriskt gestalta upplevelsen av tid och värld i sin första samling, *Vittnes-börd*. (Eget förlag, kr. 4: 50, Kri-stinehovsgatan 5—9, Stockholm.

läsararter. Låt oss i den olympiska bedrövelsens år citera:

Så gjorde Norge segermålet.
Då vi reste oss och gick
la Andersson en tung hand på grannen
och sa med dov röst:
Det blir väl fler resor —
och egentligen bar ni er förbannat
dumt åt

1905
och så skulle du ha stått för konjaken,
baggdjäväl.

Denna ögonblicksbild av idrot-tens folkförbrödande funktioner är realistisk. Lunds hemknutna gis-sel träffar sina mål rätt bra även i andra hänseenden. Men han är inte melodisk. Försöker heller inte vara det. Det försöker Emil Hag-ström och lyckas även. De som sö-ker den folkliga vismelodin, vaga-bondens slingrande livslinje och trubadurens röstläge kan man med bästa samvete visa vägen till *Gröna kransar och röda band*. (LT kr. 6: 75.) Där kan minnesgoda SIA-läsare återfinna den stolta balladen om flottaren Isak Larsson och många andra saker i liknande stäm-ningsläge och av likartad motiv-krets. Efter som inga långa utlägg-ningar står till buds bör det också kort och uttryckligt konstateras att Emil Hagström konstnärligt förfinat sin art. Han når numera inom sitt område resultat som pla-cerar honom i de genuina och sär-artade poeternas krets. Vi tar väl

I *Novembervår* (Wahlström & Widstrand 7: 50) finner man hos Elmer Diktonius inte genomgående samma fasta grepp som hos Björ-ling. Men där finns dikter som är formade med den karakteristiska saften och kraften, humorn och ömheten. Den stora tonen lever ofördärvad kvar i en dikt som För-vittrad sfinx:

ej ryter jag ej morrar
stirrar blott och ler
ty den som skådat gång och gå
gå och gång i det oändliga
förstelnat ler
åt dödens kallt och jordens varmt
i det i det i det så
lögnt så sanna

Därmed närmar man sig också ett dominerande motiv i höstens överväldigande lyriska upplevelse: Gunnar Ekelöfs nya dikter i *Om bösten*. (Bonniers kr. 9: 50.) I den mest fascinerande av dess sviter, avdelningen Röster under jorden, varierar försteningsmotivet. Känslan av instängdhet blir universell, kokosnöten blir kosmisk. Denna storm i sten är en upplevelse som saknar motstycke i svensk lyrik. Ingen ska vilseledas med citat. Tag och läs vore väl också ett något onyanserat råd. Men låt oss i alla fall få säga: att finna vägen till Ekelöfs lyrik är att finna vä-gen in i den stora och ständigt för-nyande konsten.

Birger Norman